

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ที่มีความบกพร่องทางสายตาที่เรียนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม จากกรณีศึกษานักเรียนหญิงที่มีความบกพร่องทางสายตา ประเภทตาบอดคนหนึ่ง ที่เรียนร่วมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนกรณีศึกษา โดยทำการศึกษาลักษณะของนักเรียน พฤติกรรมทางสังคมที่นักเรียนมีต่อครู ต่อเพื่อนและต่อบุคคลอื่นในโรงเรียน โดยมีระยะเวลาที่ศึกษาตั้งแต่วันที่ 1 – 30 ธันวาคม 2548 ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แล้วบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต ทำการศึกษาระหว่างที่นักเรียนอยู่ในห้องเรียนร่วม ห้องเรียนเสริมวิชาการ และอยู่นอกห้องเรียนในช่วงเวลาเช้าก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ ขณะปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธง ขณะพักรับประทานอาหารกลางวัน เวลาหลังเลิกเรียน และช่วงกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน ระหว่างเวลา 08.00 – 16.00 น. วันจันทร์ – วันศุกร์ เป็นระยะเวลา 30 วัน

นอกจากนั้น ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีศึกษาข้อมูลจากแฟ้มประวัติของนักเรียน ข้อมูลจากระเบียนสะสม แบบเอกสารหลักฐานประเมินผลการเรียน ข้อมูลจากการแปลผลแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ของสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับนักเรียนกรณีศึกษา ครูผู้สอน ครูเสริมวิชาการ เพื่อนในห้องเรียนร่วม เพื่อนผู้ดูแลช่วยเหลือและบุคลากรในโรงเรียน นอกจากนี้ได้เยี่ยมบ้านของนักเรียน สัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อสังเกตความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ศึกษาภูมิหลังและสภาพแวดล้อมในครอบครัว ได้เยี่ยมศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง เพื่อสังเกตสภาพแวดล้อมภายในศูนย์ สัมภาษณ์บุคลากรประจำศูนย์ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนขณะที่อาศัยอยู่ในศูนย์ และได้นำแนวคิดทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความบกพร่องทางสายตา และการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมนำมาอธิบายพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนกรณีศึกษาที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคลากรในโรงเรียน

สรุปผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทางกายภาพของนักเรียนกรณีศึกษา

นักเรียนอายุ 12 ปี เป็นบุตรคนที่ 2 ของครอบครัว ลักษณะทั่วไปที่ได้จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่นักเรียนพิการทางสายตาเพราะจอร์ับภานัยน์ตาเสียเมื่อแรกเกิด จึงทำให้สูญเสียสายตาโดยได้รับการตรวจจากจักษุแพทย์โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง ขณะที่มียายุประมาณ 1 เดือน ต่อมาได้รับการดูแลจากมูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง และเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพในศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง ได้รับการฝึกเตรียมความพร้อมจากโรงเรียนศึกษาคนตาบอดลำปาง ทักษะการเคลื่อนไหว และใช้ไม้เท้าขาว ทักษะอักษรเบรลล์ (Braille) การใช้เทปบันทึกเสียง และการใช้ลูกคิดเป็นต้น นักเรียนเข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านปางสนุก อำเภอเมืองลำปาง ในปีการศึกษา 2541 ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นนักเรียนเรียนร่วมที่มีผลการเรียนปานกลาง ระดับ 2.50 มีความสามารถในการเรียนรู้โดยใช้ทักษะการฟัง และการสัมผัส มีพัฒนาการด้านการเจริญเติบโตไม่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป มีบุคลิกเชิงซ้า และอ้วน มีทักษะในการเคลื่อนไหวไปในสถานที่ต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน สามารถจดจำตำแหน่งอาคารต่าง ๆ ได้ดี เดินทางอยู่ในบริเวณโรงเรียนได้เพียงลำพังโดยไม่ใช้ไม้เท้าช่วยเดิน มีลักษณะการเดินคือเดินตัวตรง สืบเท้าไปข้างหน้าก่อนเดินตรงไปข้างหน้าอย่างเดียว และใช้มือยื่นสัมผัสกับสิ่งรอบตัว

ข้อมูลเกี่ยวกับห้องเรียนร่วมพบว่า เป็นห้องเรียนบนอาคารชั้นสองของอาคารเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสื่อ และอุปกรณ์การสอนสำหรับนักเรียนปกติ ครูประจำชั้นให้นักเรียนกรณีศึกษาเลือกเพื่อนผู้ดูแลช่วยเหลือ 1 คน ทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกด้านการเรียน ได้แก่ การอ่านข้อความ การอธิบายกิจกรรมทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เป็นผู้ขออนุญาตครูแทนนักเรียน เมื่อต้องการออกนอกห้องเรียนหรือไปเข้าห้องน้ำ การปฏิบัติตามระเบียบและกิจกรรมของโรงเรียน นักเรียนสามารถทำได้เป็นปกติ เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ กิจกรรมหน้าเสาธง การเดินแถวเข้าห้องเรียน ส่วนกิจกรรมในห้องเรียน นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียนได้ คือการยกเก้าอี้วางบนโต๊ะหลังเลิกเรียน และการทำความสะอาดห้องเรียน พฤติกรรมทั่วไปเมื่ออยู่ในห้องเรียนร่วม นักเรียนจะเป็นคนนั่งเฉย พูดน้อย เสียงเบา ใช้มือสัมผัสใบหน้า และดวงตาตลอดเวลา ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนมีน้อย ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ไม่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในห้องเรียน และแยกตัว

ข้อมูลเกี่ยวกับห้องเรียนเสริมวิชาการพบว่า เป็นห้องเรียนที่ตั้งอยู่ชั้นล่างของอาคารเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนจะเข้าไปเรียนในห้องเรียนเสริมวิชาการวันละ 1-2 ชั่วโมง แทนการเรียนกลุ่มสาระที่ต้องใช้ทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย คือ พลศึกษา นาฏศิลป์ ศิลปะ การอาชีพและเทคโนโลยี และการทดลองทางวิทยาศาสตร์ โดยมีครูเสริมวิชาการที่มีวุฒิทางการ

ศึกษาพิเศษ 1 คน ปฏิบัติหน้าที่สอนซ่อมเสริม และเพิ่มเติมจากวิชาที่นักเรียนไม่ได้เรียนในห้องเรียนร่วมปกติ ครูเสริมวิชาการจะมีหน้าที่แปลงงานอักษรเบรลล์ของนักเรียนเป็นอักษรปกติ และบริการอุปกรณ์การเรียนพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา ได้แก่ เครื่องพิมพ์ดีดเบรลล์ (Braille) เครื่องมือเรขาคณิต ลูกคิดเบรลล์ กระดานกราฟ เครื่องบันทึกเสียงและหนังสือเรียนที่แปลเป็นอักษรเบรลล์

ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง พบว่า เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นโดยมูลนิธิธรรมิกชน เพื่อคนตาบอดในประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และมูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง ภายในบริเวณศูนย์เป็นที่ตั้งของโรงเรียนศึกษาคนตาบอดลำปาง และหอพักนักเรียนสำหรับพักนอนของเด็กพิการทางสายตา จากจังหวัดภาคเหนือ ปัจจุบันมีนักเรียนหอพัก 67 คน มีบุคลากรประจำศูนย์ 22 คน โรงเรียนศึกษาคนตาบอดลำปางมีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนตาบอดพัฒนาความพร้อมด้านทักษะพื้นฐานคนตาบอด ทักษะสังคม ทักษะอักษรเบรลล์ เทคนิคการเคลื่อนไหว และการเดินทาง จนสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้เหมือนเด็กปกติ และส่งไปเรียนร่วมกับเด็กตาดีในโรงเรียนปกติ ในส่วนหอพักนักเรียนประกอบด้วยหอพักหญิง 2 หลัง และหอพักชาย 1 หลัง มีครูหอพักเป็นผู้ควบคุมดูแลเด็กตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ดูแลเด็กหอพักให้ปฏิบัติตามระเบียบและกิจกรรมของหอพัก จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่านักเรียนกรณีศึกษาพักอยู่ในหอพัก 3 ปฏิบัติกิจกรรมตามระเบียบหอพักได้ดี แต่การดูแลรักษาความสะอาดเตียงนอน และเสื้อผ้าไม่ดีนัก การดูแลเสื้อผ้าตนเองเป็นส่วนน้อยเพราะแม่ของนักเรียนจะไปเยี่ยมทุกวันเสาร์ ซักผ้า รีดผ้าให้นักเรียนก่อนแล้วจึงรับนักเรียนกลับไปอยู่บ้าน และส่งกลับเข้าหอพักในตอนเย็นวันอาทิตย์ ซึ่งทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรมหอพักในช่วงวันหยุด พฤติกรรมทั่วไปของนักเรียนเมื่ออยู่ในศูนย์ คือพูดเก่ง เสียงดัง ตะโกนโหวกเหวก ชอบร้องเพลง พูดกับเพื่อนไม่ไพเราะ และเถียงครูเป็นบางครั้ง จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่านักเรียนจะไม่พูดกับบุคคลที่ไม่รู้จักคุ้นเคย

ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว พบว่า ครอบครัวของนักเรียนอยู่ต่างอำเภอ มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง พ่อ แม่ และพี่ชายของนักเรียนให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี นักเรียนอาศัยอยู่กับครอบครัวทุกวันหยุด กิจกรรมของนักเรียนเมื่ออยู่กับครอบครัวคือการนั่งอยู่กับโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ นักเรียนไม่เคยออกไปเที่ยวนอกบ้าน ช่วยเหลืองานบ้านง่ายๆ ได้ เช่น การหีบของ จากการสัมภาษณ์แม่ของนักเรียนพบว่า นักเรียนเคยมีประวัติทำร้ายร่างกายตนเองเมื่อตอนเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ขณะที่มีอาการเครียด ปัจจุบันนักเรียนมักจะเล่าความรู้สึกของอารมณ์ให้แม่ฟัง

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากการแปลผลแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

การแปลผลแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ที่ได้จากการประเมิน 3 ชุด คือ การประเมินตนเองของนักเรียน การประเมินโดยครู และการประเมินโดยผู้ปกครองพบว่า มีข้อมูลที่สัมพันธ์กัน คือนักเรียนมีปัญหาพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน ซึ่งมีรายละเอียดของพฤติกรรม คือค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว และไม่เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน ส่วนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคมพบว่า นักเรียนและครูประเมินว่าเป็นพฤติกรรมที่มีปัญหา ตรงข้ามกับผลการประเมินของผู้ปกครองซึ่งประเมินว่าปกติ

สำหรับการแปลผลระดับความรุนแรงของปัญหาพบว่า ข้อมูลจากการประเมินทั้ง 3 ชุด มีความสอดคล้องกันคือ นักเรียนมีปัญหาชัดเจน ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ เป็นปัญหาที่รบกวนชีวิตประจำวันด้านการคบเพื่อน และการเรียนในห้องเรียน

ในส่วนของข้อมูลที่คนประเมินเป็นผู้ให้ความคิดเห็นพบว่า ครูแสดงความคิดเห็นว่า นักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนน้อย ผู้ปกครองแสดงความรู้สึกกังวลว่ากลัวครูไม่เข้าใจลูกกลัวเพื่อนไม่ยอมรับและอยากให้มีการส่งเสริมคนตาบอดด้านการเรียนมากกว่านี้ นักเรียนบอกเพิ่มเติมว่าเพื่อนไม่ใส่ใจ ไม่กล้า กลัวครูประจำชั้นและครูที่สอนไม่ค่อยพูดคุยด้วย

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนกรณีศึกษา

ผลการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนกรณีศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมทางสังคมที่มีต่อครู

พบว่านักเรียนไม่สื่อสารกับครูโดยตรง แต่ใช้เพื่อนเป็นสื่อกลาง ทุกครั้งที่พบครูจะไม่ทักทาย ทำความเคารพครูก่อน เวลาครูทักทายก็จะนั่งเฉยและยิ้ม การเรียนวิชาที่ไม่ชอบจะนั่งเฉย ไม่สนใจ และคุยกับเพื่อนผู้ดูแลช่วยเหลือ ไม่ทำงาน ขออนุญาตออกไปห้องนํ้านาน ๆ ไม่รวมกิจกรรมกลุ่ม ในส่วนของครูเสริมวิชาการพบว่า นักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับครู พูดยาได้ตอบ เดินไปส่งงานกับครูทุกครั้ง

2. พฤติกรรมทางสังคมที่มีต่อเพื่อน

พบว่าพฤติกรรมทางสังคมที่นักเรียนมีต่อเพื่อน มีความแตกต่างระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อนผู้ดูแลช่วยเหลือและเพื่อนนักเรียนพิการเรียนร่วมคือ เพื่อนร่วมชั้นเรียนของนักเรียนนั้น พบว่านักเรียนไม่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในห้องเรียน ไม่พูดคุยทักทาย ไม่รวมกิจกรรมกลุ่ม นั่งเฉยและแยกตัว สำหรับเพื่อนผู้ดูแลช่วยเหลือนั้นนักเรียนจะพึ่งพาตลอดเวลาที่อยู่ในห้องเรียน มีความสัมพันธ์ที่ดี ชวนพูดคุย ส่วนเพื่อนพิการเรียนร่วมนั้นนักเรียนจะเดินเกาะกับเพื่อนเป็นกลุ่มในช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน หรือช่วงที่โรงเรียนจัดกิจกรรมพิเศษ นั่งคุยกันได้ดื่มไม้ ฟังเพลง

ด้วยกัน ร้องเพลงให้เพื่อนในกลุ่มฟัง เมื่ออยู่ในห้องเสริมวิชาการจะเป็นคนมีน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อน และน้อง ๆ ในด้านการเรียนและนักเรียนจะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน

3. พฤติกรรมทางสังคมที่มีต่อบุคคลอื่น

ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนจะระมัดระวังตนเอง และไม่พูดกับบุคคลอื่น สื่อสารกับบุคคลที่ไม่คุ้นเคยโดยผ่านคนกลาง ไม่กล่าวขบขมุเมื่อได้รับการช่วยเหลือ และหลีกเลี่ยงการมีสัมพันธภาพต่อบุคคลที่ไม่คุ้นเคย

อภิปรายผล

การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา ที่เรียนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมในครั้งนี้ ศึกษาจากพฤติกรรมของนักเรียนกรณีศึกษาที่ได้แสดงออกมาต่อครู เพื่อน และบุคคลอื่นในขณะที่อยู่โรงเรียน

จากสภาพของนักเรียนกรณีศึกษาที่มองไม่เห็นตั้งแต่ยังเล็ก และได้รับการเลี้ยงดูจากศูนย์สมรรถภาพคนตาบอดในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ครอบครัวย้ายไปดูแลในช่วงวันหยุด ส่งผลให้นักเรียนได้อยู่กับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยที่ศูนย์สมรรถภาพคนตาบอดนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้การดูแลช่วยเหลือตนเอง ได้รับการฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับคนตาบอด จนสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้เหมือนเด็กปกติ นอกจากนี้นักเรียนยังได้อยู่ร่วมสังคมกับเด็กพิการทางสายตาคนอื่น ๆ ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบต่อส่วนรวม ดำรงชีวิตร่วมกันภายในศูนย์ได้อย่างกลมกลืน จึงทำให้นักเรียนเติบโตมาพร้อมกับทัศนคติที่ดี และถูกต้องต่อคนตาบอดด้วยกัน ส่งผลให้มีพฤติกรรมที่เปิดเผยตัวเองเป็นปกติเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนพิการเรียนร่วม เช่น การสนทนาพูดคุย การเล่าเรื่องสนุกสนานของตนเอง การแสดงออกของภาวะอารมณ์ในขณะนั้น ๆ ซึ่งวาริ ธิระจิตร (2541) ได้กล่าวว่า การปรับตัวของเด็กตาบอดนั้นจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ และการปรับตัวของเด็กตาบอดนั้นไม่ว่าจะเป็นด้านส่วนตัว หรือทางสังคมขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กแต่ละคน เด็กที่มีฐานะดีก็จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี ปัญหาด้านอื่น ๆ จะมีน้อย ส่วนเด็กที่ครอบครัวยากจนอาจจะได้รับความเอาใจใส่น้อย ขาดความอบอุ่น (ลักษณะของคนตาบอด, 2549) และจากข้อมูลที่พบคือ ครอบครัวของนักเรียนให้ความรัก ความเอาใจใส่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวอย่างเพียงพอ แม้ว่าจะไม่มีฐานะร่ำรวยก็ตาม นักเรียนจึงมีลักษณะที่ไม่เศร้าเสียใจกับความบกพร่องทางสายตาของนักเรียนเท่าไรนัก ในส่วนพฤติกรรมของนักเรียนที่มีต่อครูเสริมวิชาการก็ไม่แตกต่างกัน คือนักเรียนจะเปิดเผยตนเอง พูดได้ตอบกับครูเป็นปกติ แสดงถึงความไว้วางใจของนักเรียนที่มีต่อครูเสริมวิชาการ เพราะสนิทสนมคุ้นเคยกับครูซึ่งเป็นผู้ที่ดูแล

นักเรียนพิจารณาเรียนร่วมโดยตรง ย่อมมีความเข้าใจและยอมรับเด็กตาบอดมากกว่าผู้อื่นในโรงเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Erikson ที่อธิบายถึงความไว้วางใจแย้งกับความไม่ไว้วางใจผู้อื่น (Trust vs Mistrust) ว่าเด็กที่ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้น่าอยู่ ความรู้สึกนี้ก่อให้เกิดความไว้วางใจในบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และนำไปสู่ความไว้วางใจตนเองและไว้วางใจผู้อื่น (อ้างใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2539, หน้า 47 – 49)

ด้วยเจตคติที่นักเรียนมีต่อตนเอง และมีต่อเพื่อนพิการทางสายตา ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดจากการปรับตัวได้ดี เช่น ความสามารถในการพึ่งพาตนเองในการเดินทางไปในบริเวณต่าง ๆ ภายในโรงเรียน และการที่ได้เรียนรู้กฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันในศูนย์สมรรถภาพคนตาบอด สามารถนำมาปรับตัวในโรงเรียนด้วยการปฏิบัติตามระเบียบ และกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ การปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธง การเดินแถวเข้าห้องเรียน และปรับใช้กับสังคมในห้องเรียนด้วยการเป็นสมาชิกที่ดีของห้องเรียน ปฏิบัติตามกติกา ข้อตกลงได้ ปรับตัวเข้ากับกฎระเบียบของห้องเรียนได้ด้วยการยกเก้าอี้วางบนโต๊ะหลังเลิกเรียน การถอดรองเท้าก่อนขึ้นอาคารเรียน พฤติกรรมที่นักเรียนเอาใจใส่ต่อกฎระเบียบนี้ นอกจากเกิดจากการปรับตัวของนักเรียนเองแล้วยังเกิดจากการได้รับแรงเสริมจากครู ได้รับคำชมเชยจากครู ซึ่ง Budura (อ้างใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 62) ได้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ว่าการกระทำใด ๆ ก็ตามถ้าได้รับการเสริมแรงการกระทำนั้นก็ย่อมมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของนักเรียนเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการได้รับแรงเสริมจากครู โดยสอดคล้องกับ Allport (อ้างใน โยธิน คันสนยุท และคณะ, 2533, หน้า 328) ได้กล่าวไว้ว่าพฤติกรรมทางสังคม อธิบายการกระทำของบุคคลแต่ละคนว่าถูกอิทธิพลของความคิด ความรู้สึกและการกระทำของบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้นักเรียนจะมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเพื่อนที่ตาบอดด้วยกัน รวมถึงเพื่อนผู้ดูแลช่วยเหลือในห้องเรียน นักเรียนจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของอยู่เสมอ จนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่นเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป พฤติกรรมการปรับตัวของนักเรียนนี้สอดคล้องกับความเห็นของ Cutsforth (1951, อ้างใน สุภาณี สนธิรัตน์, 2530, หน้า 348) ได้กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาไว้ว่า เด็กที่มีความผิดปกติทางการเห็นจะมีความใฝ่ฝันที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม มีความสำเร็จส่วนบุคคล ต้องการมีชีวิตอย่างง่าย ๆ ไม่เรียกร้องอะไรมากนัก

ในส่วนสภาพแวดล้อมอีกด้านหนึ่งที่สำคัญต่อนักเรียน คือครอบครัวเพราะนักเรียนมีโอกาสอยู่กับครอบครัวในช่วงวันหยุด พ่อแม่ และพี่ชายของนักเรียน มีทัศนคติที่เปี่ยมไปด้วย

ความรัก ความสงสาร ความเอื้ออาทร ความรักและความระวังที่มากเกินไปนี้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง สังคมรอบตัวของนักเรียนมีเพียงศูนย์สมรรถภาพคนตาบอด บ้าน และโรงเรียน ไม่ออกไปสัมผัสประสบการณ์ภายนอก นักเรียนไม่เคยไปศูนย์การค้า ไปตลาด ไปต่างจังหวัด หรือออกนอกสถานที่ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเด็กตาบอดมีความต้องการเช่นเดียวกับคนปกติทุกประการ แต่จะมีช่วงที่สร้างความปั่นป่วนให้คนตาบอดมากคือ เมื่อต้องฟังพายุอื่นในด้านสายตา เพราะเขาทำเองไม่ได้ทำให้เกิดความวิตกกังวลในเรื่องความปลอดภัย และเกิดความหวาดกลัวที่จะไปไหนมาไหน กลัวอันตรายต่าง ๆ (ลักษณะของคนตาบอด, 2549) ดังเช่น พฤติกรรมของนักเรียนที่ไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย และพฤติกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนขาดประสบการณ์ในการพบปะผู้คนในสังคม และขาดทักษะทางสังคม ไม่มีโอกาสทราบถึงวิธีที่ควรปฏิบัติตนในสังคม เช่น มารยาทในการสนทนา การทักทาย การรู้จักควบคุมอารมณ์ จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรม คือไม่ทำความเคารพ ไม่กล่าวคำทักทายเมื่อครูหรือผู้ใหญ่ทักทายก่อน ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของคนตาบอดสอดคล้องกับความเห็นของ สุปาณี สนธิรัตน์ (2530) ที่กล่าวว่าคนตาบอดต้องคอยจนกว่าจะมีคนมาพูดด้วยจึงจะเกิดการเรียนรู้ ปัญหาอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือนักเรียนมีพฤติกรรมขาดความไว้วางใจผู้อื่นที่ไม่ใช่คนคุ้นเคยใกล้ชิด นักเรียนจะไม่พูดกับบุคคลากรในโรงเรียน ไม่พูดกับเพื่อนในห้องเรียน ไม่พูดกับบุคคลที่ไม่รู้จักคุ้นเคย ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้าง และแยกตัวซึ่งตรงกับความเห็นของ ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538, หน้า 76) ที่อธิบายว่าการที่เด็กมองไม่เห็นทำให้เด็กแยกตัวออกจากสังคม จึงถือว่าการอบรมเลี้ยงดูมีความสำคัญต่อทัศนคติและบุคลิกภาพของผู้พิการทางสายตาเป็นอย่างมาก พฤติกรรมของนักเรียนที่พบนี้สอดคล้องกับความเห็นของ สุชา จันทน์เอม (2541, หน้า 79) ที่ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาว่า การที่เด็กตาบอดมองไม่เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับเด็กธรรมดา นั้นมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กเหล่านี้มาก เด็กตาบอดต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่าเด็กธรรมดา เพื่อเขาจะได้ไม่ว่าเหว่ เขาต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้ให้และผู้รับด้วย เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป

อีกประการหนึ่ง คือเจตคติของผู้คนรอบตัวของนักเรียน ได้แก่ เพื่อน ครู บุคลากรอื่น ๆ ที่มองว่าเด็กพิการสายตามีความน่าสงสาร ควรได้รับการยกเว้น ควรได้รับความเห็นใจมากเป็นพิเศษกว่าเด็กปกติทั่วไป ประกอบกับการขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องจิตวิทยาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ทำให้ไม่เข้าใจ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ไม่เข้าไปดูแลช่วยเหลือ นักเรียนจึงเหมือนถูกทิ้งให้เผชิญกับสถานการณ์คับขันส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมคือการเข้าไปเรียนห้องเสริมวิชาการ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีชั่วโมงเรียนตามตาราง การหลบอยู่ในห้องเรียน และการขออนุญาตออกไปห้องน้ําเป็นเวลานาน ๆ เมื่อนักเรียนไม่สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ในห้องเรียนได้ นักเรียนจะแสดง

พฤติกรรมคือนิ่งเฉย ไม่พูดโต้ตอบ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อน และนั่งทำสี่ระยะคล้ายนอนหลับ พฤติกรรมเหล่านี้ถือเป็นลักษณะปกติของคนตาบอด ซึ่งดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538, หน้า 76) อธิบายว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาส่วนใหญ่จะมีอาการคับข้องใจ ทำให้การพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพ และอารมณ์ทำได้ไม่ดี ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลมาจากนักเรียนประสบปัญหาในด้านการเรียน ขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เพราะไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วยสาเหตุที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ปัญหาของนักเรียนที่พบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1981, อ้างใน อุไรวรรณ ศรีวิวงศ์, 2545, หน้า 38 – 39) ซึ่งกล่าวว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ว่าตนเองมีความสามารถอยู่ในระดับจากสิ่งที่ทำไปแล้ว ประสบการณ์ประสบความสำเร็จบ่อย ๆ ในการทำงานใดงานหนึ่ง หรือการใช้ทักษะใดทักษะหนึ่งจะมีความรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองสูง ในการทำงานหรือใช้ทักษะนั้น ๆ แม้บางครั้งจะพบกับความล้มเหลวบ้างแต่ยังคงมีความรู้สึกดังกล่าวสูงอยู่ ตรงกันข้ามกับผู้ที่พบกับผู้ที่พบความล้มเหลวซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองลดต่ำลง การขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองทำให้เห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนต่ำไปด้วยเช่นเดียวกัน

ในด้านเจตคติของคนรอบข้างที่ไม่เข้าใจนักเรียนอย่างแท้จริง ส่งผลให้นักเรียนกรณีศึกษา มีปัญหาด้านพฤติกรรมเป็นอย่างมาก ซึ่ง Bandura (อ้างใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, หน้า 69) ได้กล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรมว่ามี 2 ประเภท คือตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม การเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมซ้ำ ๆ มนุษย์จะคาดการณ์ได้ว่าถ้ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์อะไรตามมา และตัวกำหนดพฤติกรรมอีกประการหนึ่ง คือกำหนดที่เป็นผลกรรมซึ่งได้แก่ผลของการกระทำ มนุษย์จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลกระทบทางบวก และจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลกระทบทางลบ เช่นเดียวกับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนร่วม เพื่อนในห้องเรียนไม่รู้จักรวิชัยช่วยเหลือนักเรียน เมื่อทำงานกลุ่มเพื่อนจะไม่มอบหมายงานให้นักเรียน เพราะกลัวว่างานจะไม่สำเร็จ และมีผลต่อคะแนนกลุ่ม จึงทำให้นักเรียนนิ่งเฉย ไม่ร่วมกิจกรรมกลุ่ม เป็นปัญหาพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคมที่กระทบต่อตัวนักเรียนเอง และบุคคลรอบข้าง ซึ่งพบว่านักเรียนรู้สึกไม่สบายใจคิดว่าเพื่อนไม่สนใจ ครูก็มองว่านักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนน้อย ส่วนผู้ปกครองมีความวิตกกังวลว่าลูกไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่มีผลกระทบต่อนักเรียนนี้ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือนักเรียนคือครูผู้สอนนั่นเอง โดยในคู่มือการจัดการเรียนร่วม (2537, หน้า 6 – 7) ได้กล่าวถึงครูผู้สอนนักเรียนเรียนร่วมไว้ว่า ครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาที่มีเด็กเรียนร่วมอยู่ในชั้นปกติไม่จำเป็นต้องเป็นครูที่จบการศึกษาพิเศษโดยตรง แต่ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับจิตวิทยาคนพิการ คือมีความเมตตา นอกจากนี้

ยังควรได้รับการฝึกวิธีสอนเด็กตาบอด และรู้จักแสวงหาความช่วยเหลือและประสานงานกับบุคลากรอื่น ๆ ตามความจำเป็นด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา ที่เรียนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมพบว่า พฤติกรรมของนักเรียนที่ควรได้รับการปรับปรุง และพัฒนาคือการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ มารยาทการเข้าสังคม การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลต่าง ๆ รวมถึงความไม่เข้าใจของครอบครัว โดยพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมาทำให้เห็นถึงพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตต่อไป สิ่งที่น่าสนใจในเรื่องพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าวนี้จะนำไปพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

1. การอบรมเลี้ยงดู ต้องมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างครอบครัว ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด และโรงเรียน เพื่อจัดประสบการณ์ การอบรมดูแลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของการเข้าใจพฤติกรรมของเด็ก พร้อมทั้งส่งเสริมให้เด็กได้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
2. ครอบครัว ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด ควรส่งเสริม สนับสนุนการนำเด็กออกสู่สังคมภายนอก เพื่อเป็นการเปิดโอกาสการเรียนรู้ประสบการณ์ให้กับนักเรียน เพราะชีวิตที่ดีของคนทุกคนคือการได้รับความพึงพอใจจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การเรียนรู้ทักษะทางสังคมช่วยให้เด็กเกิดการตอบโต้ และตอบสนองต่อบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาจะไม่มีสิ่งรบกวนจากการเห็น ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรต้องได้รับการทดแทนโดยนำสิ่งแวดล้อมมาสู่เด็กและนำเด็กไปสู่สิ่งแวดล้อม
3. โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ควรมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมของนักเรียนปกติให้เข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อนักเรียนพิการเรียนร่วม เพราะความเข้าใจที่ถูกต้องจะช่วยปรับทัศนคติที่เหมาะสมให้มีต่อเด็กพิการเรียนร่วม
4. บุคลากรทุกคนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมควรทราบว่า จะปฏิบัติต่อนักเรียนพิการเรียนร่วมอย่างไร สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ โดยเฉพาะครูที่สอนเด็กควรรู้วิธีสอนนักเรียนพิการสายตา มีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนของคนตาบอด มีความรู้ภาษาเบรลล์ และมีการประสานความร่วมมือกับครูเสริมวิชาการเป็นอย่างดี ซึ่งเจตคติของบุคคลรอบข้างมีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนพิการเรียนร่วมเป็นอย่างยิ่ง
5. ครูควรช่วยให้เด็กได้ค้นพบความสามารถด้านเด่นของตนเอง และพัฒนาตามศักยภาพ โดยไม่เปรียบเทียบกับเด็กปกติจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความคาดหวังในตนเอง เรียนอย่างมีความสุข มองเห็นคุณค่าในตนเอง โดยเปิดโอกาสให้เขาได้มีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ

ในสิ่งที่เขากระทำให้เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของเขา พร้อมทั้งให้การช่วยเหลือเขาโดยไม่ตั้งความคาดหวังต่อตัวเขามากจนเกินความสามารถจนเท่าเทียมกับเด็กปกติ ทั้งนี้เพื่อให้เขาประสบความสำเร็จและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

6. ครูผู้สอนควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเด็กพิการเรียนร่วมให้ได้รับการยอมรับจากสังคมรอบข้าง จากเพื่อนในห้องเรียนโดยการให้เด็กได้มีบทบาทในกิจกรรมการเรียนมากขึ้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีทักษะทางสังคมด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นดังที่ สุวิมล ตั้งสัจพจน์ (2522, อ้างใน สุปานี สนธิรัตน์, 2530) ได้กล่าวไว้ว่าการให้เด็กตามอดได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมของเด็ก ทำให้มีวุฒิภาวะมากขึ้น และทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ยังตรงกับความเชื่อของ Lowenfeld (1973, อ้างใน วารี ธีระจิตร, 2534) ได้กล่าวไว้ว่าควรมีการกระตุ้นให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมให้มากขึ้น เพราะจะช่วยเพิ่มสิ่งเร้าเพื่อขยายประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาความผิฝืนและความสามารถที่พวกเขามีอยู่ และยังคงคล้องกับ ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2538) ได้กล่าวไว้ว่าการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กที่บกพร่องทางการมองเห็นเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งพัฒนาการทางสังคมที่มักเป็นผลมาจากการขาดประสบการณ์ ดังนั้นการให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กพิการ ซึ่งสอดคล้องกับ สุชา จันทน์เอม (2541) ได้กล่าวไว้ว่าเด็กตามอดต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่าเด็กธรรมดา

7. โรงเรียนควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกให้เด็กพิการสาตา เช่น จัดเขตเดินเท้าสำหรับเด็กพิการสาตาให้มีพื้นขรุขระ จัดสร้างผนังพื้นผิวฉนวนให้สัมผัสทางไปห้องน้ำ จัดให้มีห้องน้ำสำหรับคนพิการในโรงเรียน มีป้ายสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นสถานที่ ๆ มีคนพิการทางสาตาอยู่ร่วมด้วย

8. ครูผู้สอนควรจัดสิ่งแวดลอมในห้องเรียนให้เหมาะสม ให้เด็กได้ร่วมกิจกรรมกับเด็กอื่นทุกครั้ง ให้เด็กได้สัมผัสกับสื่อการสอน ส่งเสริมการเคลื่อนไหวโดยอิสระเสมอ ครูต้องพูดกับเด็กบ่อย ๆ เพื่อให้รับรู้ภาษาอย่างเพียงพอ จะช่วยให้นักเรียนพิการทางสาตาสื่อสารกับผู้อื่นได้ด้วย การพูด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสาตาที่เรียนในโรงเรียน ที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม มีปัญหาพฤติกรรมในเรื่องการปรับตัวด้านมารยาทการเข้าสังคม การสร้าง

สัมพันธ์กับบุคคลอื่น การขาดความมั่นใจในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองและความไม่เข้าใจ
ของคนรอบข้างที่มีต่อเด็ก ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการศึกษารั้งต่อไป เรื่องที่น่าสนใจจะศึกษาคือ

1. แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา
2. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างสัมพันธ์ภาพของนักเรียนพิการทางสายตา
3. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักเรียนพิการทางสายตามีการปรับพฤติกรรมทางสังคม
4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนพิการทางสายตา
5. การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่อง
ทางสายตา
6. แนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสายตา